

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

Politica naționalistă negativă și cultura pozitivă.

Noul ministru de Instrucție din Ungaria, fost secretariu mulți ani de zile al predecesorului său, și îndatorit acum să fie mai zelos decât acesta, a presintat un proiect de lege școlar, care interesează pe Romîni de sub Coroana ungurească într'aceia că obligă și mai mult la învățarea limbii maghiare în școlile confesionale, deci și în școlile românești pe care le țin cele două Mitropolii.

Opinia publică maghiară a primit cu mulțămire acest proiect, și alegătorii vor avea de acum în vedere ca pe un bun patriot și naționalist pe d. Berzeviczy. Naționalitățile au protestat împotriva unei măsuri îndreptate împotriva lor. Romîni și-au arătat limpede părerea, și-au hotărît lămurit situația și scopurile. Clerul lor înalt a stat în fruntea credincioșilor și a vorbit răspicat în ocazii oficiale sau solemne, — Mitropoliții și unii episcopi înfățișându-se ca purtătorii de steag ai neamului: anumite din cuvintele lor, înfășurate în toată reserva cuminte care se potrivește cu vrednicia lor arhierescă, vor rămînea înscrise în analele luptei Romînilor pentru păstrarea limbii și deci a sufletului lor. Și presa de dincolo a scris călduros în această nouă clipă de crasă. Articolele ei în această privință s'au reprodus aice, — cel mai competent chip în care ziarisții bucureșteni se pot ocupa de afacerile ardeleni.

Cum s'ar zice, fiecare și-a făcut datoria. D. Berzeviczy, ministru cuceritor, și-o va face pe a lui, și tot astfel și majoritatea patriotică a Camerei: legea se va vota. Ea se va coborî apoi din teorie în practică. Folosul ce va putea aduce, se va vedea atunci.

Folos va fi totuși pentru cauza maghiarisării, și el va crește probabil în fiecare an, — ceia ce trebuie să se spună, oricît de dureros ar fi pentru noi. Dar cei ce vor vedea crescînd numărul tinerilor ce-și părăsesc neamul, fățiș sau sfios, cei ce vor număra tot mai mulți ispitii și înspăimînțați, cei ce vor socoti astfel pagubele de oameni și de inteligență ale poporului lor, să nu învinuiască pe d. Berzeviczy,

ministrul de Instrucție al Ungariei, nici pe atîția alți Berzeviczy, cari vor veni după acesta, cu legi tot mai grele, care toate vor fi bine primite de opinia publică maghiară, votate de majoritatea Camerei din Budapesta, și aplicate în oarecare măsură, spre paguba noastră. Acest ministru, acest public și această majoritate fac datoria lor, precum fac datoria lor Prusienii, cari desnaționalizează în Posen, Rușii cari calcă în picioare Finlanda, cari țin ștreangul în jurul gîtului sîngerat al Poloniei; ei fac datoria lor precum și-o fac ostașii albi și ostașii galbeni, cari se împoașcă din tunuri, cari se pătrund cu gloanțele, se taie cu săbiile, se ard și se înneacă de parte pe cîmpiile de orez ale Manciuiei, și pe coasta de stînci a Marelui Ocean, Oceanul... Pacific. Dacă suprimătorilor de națiuni prin legi și prin poliție li se poate zice tirani, călcători de drepturi, dușmani ai libertății date de Dumnezeu, așa se poate zice ucigători de oameni celor ce se luptă cu arma în mînă. Nu e mai mare riscul la care se expune luptătorul într'un fel decît în cellalt; cei ale căror legi, a căror poliție nu vor învinge, vor pierde locul în folosul altora, și aceia li vor aplica la rîndul lor atitea legi și regulamente de poliție, încît își vor mușca minile de umilință și de părere de rău.

Deci ură, și vorbe înviersunate, și tînguirii duioase, și apeluri la opinia publică a lumii nu se încap: poporul cel mai vestit ca apărător al dreptului și libertății, Englesii, au dus până la capăt în Africa-de-sud acea operă patriotică și civilisatoare, care din alt punct de vedere e o mare crimă, și Irlandesul poate mărturisi despre soarta unui popor supus în creștinul Regat al Marei-Britanii și Irlandei, așa de mîndru de civilizația sa, de constituția sa, de libertatea sa.

Nu, popoarele nu se luptă așa: ele nu cer dreptatea, ci o impun; ele nu se plîng adversarului, ci-l împiedecă de a înainta.

*

Un Stat își are oastea, în care se exprimă cea mai înaltă, mai grea și mai sfîntă jertfă a locuitorilor lui. El își cere dreptatea cînd își desfășură steagul înaintea rîndurilor ce înfruntă moartea, arătîndu-și vrednicia, dovedindu-și puterea.

Altfel e însă cu o parte dintr'un popor care trăiește supt o stăpînire străină. Odată și aici era mijlocul înarmat al răscoalei: acum aceasta nu se mai poate întrebuița decît în vre-o Macedonie rău stăpînită și slab apărată, și, dacă se întrebuițează și acolo, nu se are în vedere o biruință, imposibilă, ci intervenția europeană împotriva unei vechi Împărății mai mult decît pe jumătate năruite, se are în vedere crearea de drepturi la un tratat de prefacere și împărțire, dictat de diplomații Puterilor celor Mari.

Rămine însă minunata armă a culturii. Dar ea trebuie ținută totdeauna strălucitoare, căci trîndavul care lasă rugina s'o necîntească nu mai poate tăia cu dînsa, apărîndu-și viața.

Se va zice din Ardeal: prin această cultură doar ne-am păstrat, și astăzi legile nouă lovesc tocmai în cultura noastră apărătoare și ne mîină său spre peirea înceată său spre cine știe ce faptă deznădăjduită — la capătul căreia sînt nouăzeci de sorți la sută să găsești peirea violentă.

Nu e așa. Ceia ce ne-a apărat, în Ardeal și Ungaria, ca și în Basarabia, în Bucovina e alt ceva: *inerția omului fără cultură*, carapacea barbariei relative. Dar aceasta se suptiază zi de zi și rămîne trupul moale, slab, care nu se poate apăra, căci îi lipsește cherestea-osoasă a culturii adevărate, răspîndite și iubite de toți.

Cultura vine din școli, e drept. Dar nu numai din școli. Irlandesii învață carte englesă, Polonii carte rusească. Cine ar zice că la aceste popoare minunate s'a stîns simțul neamului?

Cultura națională se păstrează apoi, se va zice, prin ziarele naționale, care sînt prigonite și pot fi oprite în Ungaria. Dar în Polonia rusească, dacă apar atîtea ziare polone, aproape numai ziare polone, ele nu pot sufla un cuvînt despre suferințele și idealul de înviere al poporului pentru care scriu. Și totuși, cum se cetesc aceste foî fără interes, pline de știri controlate la cenzură, de felurimi și foiletoane! Căci, față de anumite nevoi de îndreptățire, dacă nu de dreptate, nici «puternica Rusie», violenta Rusie nu poate porunci să nu se tipărească pe limba popoarelor supuse: foiletoane, felurimi și știri fără nici-o culoare.

În Polonia poate șeptezeci la sută dintre cărțile polone tipărite aiurea sînt oprite; revistele vin cu foile smulse. Așa de departe; n'a mers și nu poate merge un alt popor, cu cît mai mic și care nu cutează a zice că nu-i pasă de părerea lumii, pentru că ar fi avînd altă îndreptare decît dînsa. Și ce iese din aceste măsuri? Aū nu se cetește în Polonia? Fericit poporul care s'ar închina cărții sale cu atîta iubire ca poporul polon!

Deci nu *negativ*, ci *positiv* să se lupte pentru păstrarea neamului românesc acolo unde e primejduit. Ce program vast nu se deschide pentru generația tînără, care nu e încătușată de lanțurile, acum căzute, ale romantismului sentimental, care, și în Ardeal, a făcut atîta rău! Școala n'are nici-o putere față de familie, cînd familia *este* în adevăr și focul unui ideal arde pe vatra ei, nestîns din vechile timpuri ale strămoșilor. Aici în familie să se găsească limba românească ținută în cea mai mare cinste, aici să se găsească tot ce cartea ro-

mănească dă măi bun și măi sănătos, aici să se găsească adevăratul cult pentru literatura și cultura națională. Iar pentru cei săraci și neluminați de la sate rolul cultural al părintelui de familie e chemat să-l aibă alt cineva: preotul, care va sluji tot românește, cu toate legile d-lui Berzeviczy, învățătorul, asupra căruia nimeni n'are nici-o putere *acasa la el*.

Atunci, dar numai atunci, se poate privi cu liniște la orice legi pentru desnaționalizare. Și, dacă liniștea aceasta nu se vede astăzi, ci bate un vînt de frică, șuierînd deznădăjduit, aceasta înseamnă că nu s'au dat culturii românești toate drepturile ei de aceia cari, altfel, în toată curăția sufletului lor, vrea să rămîie Romîni!

N. IORGA.

VESTITORUL BIRUINȚII DE LA MARATHON

29 SEPTEMBRE 490 A. CHR.

«Am biruit, bărbați Atenieni!»

Herodot.

(călduros și nobil, cu putere crescîndă.)

Akropolis!

O sfință cetate de zei,

Cum te înalți aurie'n adîncul nopții albastre

Și îmi vestești de departe măreț

Că am ajuns —

Am ajuns — în sfîrșit!

Cădeți acum, genunchi slăbiți,

Sfîrșiți de goana îndelungă —

Țișnește-acum șiroi de purpură,

Din pieptul meu rănit de moarte!

O clipă numai dăruiți-mi suflet,

O zei nemuritori,

Să le vestesc Atenienilor:

Elada e liberă!

Zdrobit e pumnul Perșilor

Ce-amenința s'o pue 'n jug,

Și-i mîntuită țara Grecilor!

(cu glas puternic.)

Ascultă-mă, cărunt portar! Deschide!

Dă 'mi drumul între zidurile-Athenei, —

Aduc biruința —

Aduc biruința de la Marathon! — —

(Pausă. Sfârșit, dar cu inimă.)

Moșnege, mulțumesc. Dă-mi umărul
 Și sprijinește-mă în ceasul morții.
 O 'nghițitură încă, sînt topit de sete,
 Uscat mi-e cerul gurei de praf și de arșiță —
 Și-acum, din răputeri — răsună —
 Răsună, scutule, isbit de spadă,
 Trezește-mi Atena din somn!

(strigînd).

Aici, aici, cetățeni! Sculați-vă!
 Treziți din somn femeile, copiii!
 Aici! Aici!

(Pausă. Vesel mișcat).

O, iată! Gloata sgomotos aleargă,
 Minată de voioasa presimțire,
 Și umple străzile!

(refusînd cu dragoste).

Lăsați, lăsați — iubiților — aveți răbdare —,
 Nu fie-căruia în parte,
 Poporului vreau să-i vestesc
 Cum aș căzut copiii lui și — au invins!
 Eladă sfintă, Te apăra încă
 Pallas Athena;
 Mai oțelește încă-puterea lui Hercule
 Al Grecilor braț!
 Mai bate inima Argonauților
 În pieptul Eladei! —
 Căci, fără glumă, suflet de eroi
 Îți trebuie cînd vezi năvălind,
 Ca valuri aprinse de aur topit,
 Cumplita armată a dușmanului —
 De unspre-zecē ori zece mii —
 Să-i ții tu piept cu zece mii!
 Și groaznica flot'a Barbarilor oare
 Nu cotropise de jur împrejur
 Cu armele marea ce părea că este
 Spinarea cu solzi monstroși
 A unui crocodil uriaș,
 Ce crește și se'ntinde spre Apus
 Din țermurile Asiei mici
 Căscîndu'și gura lacom,
 Amenințînd Elada?

(cu putere crescîndă.)

Zădarnică amenințare !
 Înarmați, săltară copiii Minervei !—
 Pe scuturile lor se răsfrînze în flacări
 Rușinea etern'a Barbarilor crunți —
 Eubea strigă — Eretria răspunse.

(Pausă. Sfirșit.)

Iertați, părinți cinstiți ai cetății,
 Sălbatica aprindere a miniei,
 Ci amintirea faptei colosale
 Îmi umple iarăși sufletul de-avînt —
 Și-mi năbușește fiorii reci ai morții!

(Răstimp. Înviorat.)

Păharul acesta — mulțămesc —
 Mă face să bănuiesc nectarul.
 Ție-l închin, eroul cel mai de frunte al Athenei,
 Ție-l închin, Miltiade!

Miltiade, el a fost, îndrăznețul,
 Cel ce 'nnarmat cu scutul zeilor,
 A smuls din șanțuri mica noastră ceată.
 Și-o aruncă în cîmp deschis,
 Năvalnic contra puterei de fier a Perșilor!

(Cu un gest.)

Priviți, vă rog, bătrîni părinți,
 Spre Miazănoapte, unde din Kytheron
 Coboară valea, lungă, strîmtorată 'ntr'una
 De Penos și Penthelikon,
 Cum se deschide-apoi spre șes
 La Marathon.
 De-aici vedeați sclipind,
 În vuietul îndepărtat de valuri,
 Norii de pînze ai flotei Barbarilor,
 Și lîngă țerm peștrițele corturi
 Ale lui Datis, căpetenia Mezilor
 Și-ale tovarășului său de arme, Hippias,
 Cel care-a fost tiran odată al Atenei,
 Azi—trădător de patrie!

(Pausă.)

Și iată, cînd Eos cu-obraji trandafirii
 Creștea din spuma de yaluri,
 Înnecînd în lumina-î vioaie
 Cuprînsul adînc ce vuia de arme,

Plutiaă presimțiri de moarte în aier :

«Aleși sînteți de Styx,
O, voi, copii ai Aticeii!»

(cu nobil avînt.)

Ci vechiul avînt spre jertf'al Elladei
Înflăcără din nou ceata aleșilor :
Barbării dirji călcau în picioare
Al Greciei suflet frumos!

(insuflețit.)

O suflet de viteaz, tu, Miltiade!
Tu ai fost care, plin de'nțelepciune,
Ai cumpănit, și slăbiciunii noastre
I-ai dat putere uriașă,
Tu, care ai silit colosul Perșilor,
Să-și strîngă-aripele ca vulturul rănit,
Tu care ai împins înapoi
Îndrăznetul potop de călări,
Silindu-i să rămîna pe loc,
Înghesuiți, cu sabia 'n teacă :
Căci slabele noastre aripe,
Ferite de munți și copaci răsturnați,
Îngrădiau orice atac din afară.

(Beat de amintiri, vesel și cu energie.)

Atunci, de-odată, sunară cimbale și-oboae —
Și vijînd năpădi pe șes
O mare de arme! —
Dar noi n'adăstarăm năvala furtunii; —
Ca și marinaru 'ndrăznet ce s'aruncă
Cu capul în jos în sălbatecul clocot
Al apelor —
Astfel și noi!

(răpede, insuflețit.)

În semicerc, în munți,
În pas de atac, neștiut pîn'atunci,
Așa năvălia stînga și dreapta,
Înainte și drept în zidul de sulii
De lănci și scuturi ale dușmanului
Plin de uimire!
Și 'n stînga și 'n dreapta — și 'n dreapta și 'n stînga
Șovăiaă aripile Perșilor —
Șovăiaă — se 'ndoiaă — se plecaă — alergău!
Fugiaă ca Antilopele iuți de picioare —
Și noi, luptînd din greu cu grindina
De lănci și săgeți —
Noi după ei —, spre mare!

(cu spaimă.)

Dar miezul oștirii, slăbit de tot,
 Deși purtat de mindrii viteji
 Temistocle și Aristide;
 Nu mai putea să țină piept năvalei,
 Ce ca un orcan îl izbvia
 Din mijlocul falangelor dușmane,
 Străpungînd inima Grecilor
 Cu măciuci ghintuite!

(Pausă.)

Un vaier străbate pînă la ăripi.
 Helenii biruitori aud
 Cum strigă frații lor ajutor. —
 Brusc incetară goana și atunci,
 Ca două clește de fier, uriașe,
 Ce se 'ncovoiaie să prindă prada
 Și-o strîng într'o cumplită 'mbrățișare,
 Astfel, de-odată se văzu barbarul
 Apucat din ceafă,
 Și 'n dreapta și 'n stînga drumul închis
 Spre portul mîntuitor!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Pausă. Cu gesturi hotărîte.)

Oștirea grecească își vine în fire —
 Ușoarele lănci se 'ntorc înnainte, —
 Al dușmanului hohot se schimbă 'n prohod —
 Și spadele șuieră, ghioagele trosnesc,
 Falange fugare se sfarmă 'ntre ele,
 Și călărimea răpede-a pustiului
 Se spulberă spre mare, ca nisipul!

(cu pornire crescîndă.)

«La flotă! Toți la flotă!» se aude
 Zădarnica strigare-a Perșilor.
 Ci 'n stînga și în dreapta fiii Grecilor
 Opresc năvala spre țarm,
 Și 'n lupta cruntă moartea se 'nmiește,
 Și fierbe, roșie, întunecată,
 Albastra Mare Ionică!

(mîndru, triumfător.)

Trofeiele și corturile, ale noastre!
 Cirezile de dromaderi și elefanți,
 Încărcate cu comorile Răsăritului,
 Cu perle și podoabe, ale noastre!
 Și Datis, capul Perșilor, mort!

Mort, trădătorul Hippias —
 Înecat în mocirlă!
 Morți pîn' la zece mii de Barbari!
 În portul Pireu se oprește
 Podoaba semeată a galerelor,
 Încărcată de grelele lanțuri
 Pe seama noastră făurite,
 Ducînd și blocul de marmoră
 Ce trebuia să rămîie
 Monument al rușinii noastre,
 Acum șîlp de rușine-al înfringerii lor!

(Pausă mai lungă. Slăbit de tot.)

De-acum am sfîrșit!
 Bătăile slabe ale inimii mele
 Îmi spun că mi-ș numărate clipele.

(Pausă. Elegie, plin de melancolie.)

Și-acum odată încă, dulce vînt,
 Ce-adii ușor din spre pădurea sacră,
 Ca o chemare din Eliseu,
 Mai amintește-mi farmecul vieții,
 Să mai respir odată aerul Greciei!

(Cu mîna 'ntinsă, înflăcărat de adîncă dragoste.)

Nu, mamă — mamă, — scumpă, bună mamă,
 Nu te-arunca bocînd, în genunchi!
 Eū am adus cea mai frumoasă veste —
 Ești mama unui fiu viteaz —
 Și — Hellas — liberă! —

(Sfîrșit, frînt și totuși însuflețit.)

Ce-mi pasă de aci 'nnainte
 De lumea pămîntească!
 Dă-mi mîna ta — dă-mi mîna — dulce mamă —
 Și-așază-mă cu fața,
 Ridică-mi față,
 Cuprînsă de sudoarea morții
 Spre locul unde noi
 Ni-am cîștigat nemurirea, —
 Să pot privi murînd
 Spre cîmpul de biruîntă al Eladei,
 Spre Marathon!

CEASURI DE PACE

În dimineața aceia de 9 Octombree, soarele răsări cu o lumină prietenească, negura se risipi curînd și văzduhul se umplu de strălucire.. Prin văi, se înmlădiau pale de ceață, se făceau din ce în ce mai străvezii, pînă ce se mistuiau în limpezimea aerului de toamnă. Tunurile bubuiau în Plevna și în împrejurimi. Pretutindenii omul sta la pîndă ca o fiară și obuzele duceau moarte. Și răniții stăteau palizi, cu fețele la cerul albastru, care le trimitea mîngîierii tuturor de o potrivă, și morții își dormiau somnul veșniciei, nesimțitori.

La ceasurile nouă, un parlamentar eși din întăriturile turcești, cu steag alb, în fața Griviței noastre. Îndată, pe parapetul dorobanților se înalță filfiind pînza păcii. Lătratul tunurilor conteni împrejur, apoi, încet-încet, în tot cuprinsul bîntuit de viforul morții, focul se potoli, pînă ce se stinse,— și stîlpii cenușii de fum se pierdură, șuvițe resirate, în nemărgenire, și adîncul văzduh de pace se umplu de strălucire mai mare.

Oamenii se înfrățiseră pentru un răstimp. Din întăriturile turcești ale Griviței, eșiră ofițierii și un șir de santinele fără arme, care se rîndiră de-alungul șanțului lor, cu fața spre noi. Ieșiră și din Grivița noastră dorobanți neinnarmați și se așezară în fața Turcilor,— flăcăi chipeși, gătiți ca de paradă, cu căciula pe-o sprinceană. Pe șușănițele de pămînt din dosul celor două șiruri de santinele, stăteau grămădiți, putrezind, căzuții luptelor trecute.

Erau mulți flăcăi de-ai noștri. Focul ucigaș îi zvrîlise fără suflare pe pămîntul umed, — și acolo stăteau de săptămîni încheiate, pe pămîntul plin de apă, supt cerul plin de ploaie, supt schimbul vrăjmaș de plumb și de schijă; stăteau cu armele alături, în somnul cel adînc, în noaptea cea adîncă. Zile și nopți trecuseră; și ochii se scufundau în orbite și obrajii aveau culoarea pămîntului. Și, pe deasupra lor, în văzduh, trecuseră norii plumburii cu șuroaiele de apă, și trecuseră peste ei păsul iute și greu al asaltului și gemuseră tunurile și pocniseră puștile și căzuseră alți tovarăși peste leșurile lor țapene. Acuma ei nu mă doriau nimic, dar la vetrele copilăriei lor, în satele umilite, stăteau bătrîni și babele fără feciori,oftau, tăceau și așteptau. Treceau vînturile toamnei cu cîntece triste, venind de pe fărîmuri depărtate. Vînturile ar fi putut spune ceva, căci trecuseră peste frunțile și peste ochii feciorilor, dar bătrîni știau să aștepte numai, și nu știau că vatra va rămînea pustie și cuiburi de dragoste, văi cu ape răsunătoare și crînguri pline de soare nu vor mai simți pașii celor cari nu se vor mai întoarce. Ei tăceau și așteptau.

Iar acum, în lumina cea prietenoasă a soarelui de toamnă, prinseră a furnica brancardierii și doctorii. Se opriau la fiecare mort, îl așezau cu grijă pe năsalie și-l porniau spre șanțurile noastre. Erau morți de toate felurile. Erau cu capetele zdrobite și negre, erau cu fața senină; unii stăteau liniștiți pe spate, alții grămădiți cu capul în piept, încovoiați asupra pămîntului; unii erau proaspeți, alții putreziău.—Și paturile porniau, curgeau neîntrerupt.

Morții turci erau duși pe bucata de pământ neutru, între lanțurile de santinele, și năvăliile lor veniau și-i lua. Și 'n ziua liniștită, toți umblau încet, vorbeau cu glasuri scăzute. Ici-colo, dădea peste trupuri pe care nimeni nu le mai putea ridica; erau ciopîrtite și putrede. Săpau o groapă pe loc, împingea trupul cu hîrlețele și aruncau de-asupra pământul. Nimeni nu știa cine-i căzutul, cum îl cheamă și de unde-i.

De pilc de căciulari se opri dinnaintea unui morman de leșuri de-ale camarazilor. Toți tovarășii de luptă - căzuseră cu fața spre dușman, pe-o coastă, într'un avînt furtunos, și toți stăteau cu ochii deschiși, privind parcă grozavul cuib de foc de unde venise izbiturile de moarte. Printre armele căzute, în mijlocul tuturor, stătea un sergent mîndru, cu sprîncenele încruntate pe ochi turburi, în somnul morții.

Un flăcău zise încet:

«Iaca și domnul sergent Axinte. Ce om bun era, bre!... Cu dînsul nu ți se uria nici odată. Ni-a spus multe năzdrăvăni în șanțuri, în nopțile de ploaie, cînd nu erau sufletele îndoite și pline de amar...

— Da, murmură altul, e din sat de la noi; e logodit cu fata județului... Dumnezeu să-l ierte!...»

Iar domnul sergent Axinte dormia dus, și 'n somnul lui negru și fără de sfîrșit poate tot se gîndia la fata cea sprintenă a județului, fata cea cu ochii ca porumba și cu cosițele negre, cu care se avusese el bine în alte vremuri.

«Iaca și vărul Năstase; fosti un glas mișcat. Ce-are să zică mătușa Ruxandra cînd o vedea că mă întorc singur! Uite și Ilie al lui Tudor Păduraru, uite și Vasile al Pinzarului!...»

Și cei vii își cunoșteau camarazii cu cari dusesese greul războiului, ori prietenii vechi cu cari hoinărise în copilărie, prin văile și luncile țerii. Și glasurile erau mai întunecate și cuvintele puține, fără izbucniri și păreri mari de rău. Sufletele se închideau innaintea durerii; moartea nu mai înfiora pe nimeni. Mîni va porni iar viforul de foc, și mulți se vor așeza la odihnă de veci ca și vărul Năstase și ca și domnul sergent Axinte. Iar peste platoul plin de morți, peste liniștea de o clipă, lumina blindă a soarelui își tremura strălucirile. În Plevna era pace, în împrejurimi era pace, și, din pământul udat de singe și ploaie, din văi, se innăltau pinze suptiri, de abia văzute, de aburi. Pe supt pilcurile albe de nourî, sus, în cerul adînc-albastru, se rotiau vulturi; convoiuri de corbi se ridicau din zare. Iar flăcări își ridicau camarazii și-i purtau spre șanțurile noastre. Și fiecare vieată umilită care se stînsese acolo, pe glia străină și care era să rămîie pe veci îngropată acolo în pământ străin, lăsase în urmă o fericire sau o durere.

Flăcări vrednici, cu suflete potolite! voi, umiliților și nebăgaților în seamă! supt pasul vostru s'a cutremurat pământul străin. Voi ați răbdat și-ați suferit, ați lăsat în urmă căminuri pustii și lacrimi; dar cumplita voastră vitejie a suflat negura de pe moșia părinților noștri. Fraților, pace vouă!

Cazmalele și hîrlețele săpau cu grabă gropi îndărătul întăriturilor.

Leşurile fură aşezate alătura. Şi preotul îşi înălţă glasul, începu a cęti rugăciunile din urmă, pe când batalioanele se descoperiaş. Era o linişte în întinderi ca într-o biserică uriaşă, şi toţi tăceau. Numai glasul popei se auzia slab. «Veşnica pomenire, veşnica lor pomenire!...», şi un cornist, într'un colţ, în dosul rîndurilor, începu a suspina, din goarna innăbuşită cu palma, melodia trăgănată a morţii. Apoi pămîntul căzu peste cei adormiţi pe veci, gropile se umplură şi cornul nevăzut conţeni.

Dincolo, paturile brancardierilor tot încărcău morţii. Ofiţerii noştri supraveghiaş lucrul şi lanţurile de santinele tăcute privindu-se cu linişte, de la douăzeci de paşi. Apoi, în căldura sîngerătoare a soarelui de toamnă, privirile duşmanilor se întilniră. Ofiţerii noştri şi cei turci se priviră zîmbind, se salutară, se apropiară. Erau toţi mai curat îmbrăcaţi, ca de sărbătoare. Fumaş ca în vremurile linişţite de garnisoană, şi parcă voiaş să se hotărească la pregătirea unei petreceri sau a unui bal.

Soldaţii tăcură o vreme, apoi unul de la noi zvirli o glumă. Un ris innăbuşit se întinse. Un Turc răspunse într'o românească stricată, şi alt ris porni. Apoi un căprar azvirli un pac de tutun, un fruntaş un pesmete, — şi oştenii turci îşi arătau dinţii albi, rînjind foarte prieteneşte. Schimbul de vorbe se întinse, din rîndul cellalt veniră la noi pipe, ţigarete şi alte «fleacuri turceşti».

Un căprar bălan, cu ochii foarte vioi, strigă:

«Effendi! heî, effendi?»

— Evala! zise, de dincolo, un Turc innalt şi bărbos.

— Moclis hacana! vorbi foarte serios căprarul. Ghel burdă? Perpelita hacană, şangăr mangăr berlengher buf!»

Turcul rămase cu ochii holbaţi, fără să priceapă.

«Nu priceput?» întrebă căprarul. Şi flăcăii prinseră a ride. Turcul îşi întinse şi el gura, cu dinţii albi, într'un ris foarte fericit, îşi scoase pipa din tunică şi o zvirli căprarului.

«*Sabalairusum!*... strigă căprarul, ridicînd luleaua. Şi Turcii izbucniră în ris. De aici prietenia se întinse pe toată linia. Iar căprarul care ştia turceşte sta mîndru ca un paşă şi scotea, din cînd în cînd, cite o vorbă năstruşnică, care stîrnia risul tuturor.

Dar la amiază lucrul se isprăvi. Ofiţerii se traseră spre şirurile de santinele, comandez se innăltară şi de o parte şi de alta, oştenii intrară în şanţuri. Urmă o clipă de linişte şi de tăcere; apoi, deodată, steagurile albe ale păcii se cumpăniră, şi se lăsară în şanţuri.

Şi'n soarele amiezii, în întăriturile noastre, un şurub gros de fum alb se innăltă spre cer, desfăşurîndu-se grabnic; tunul izbucni şi scupă căpătina de schijă spre reduta turcească. Ca după un semnal, bateriile îşi deschiseră focul. Glasul viforos al morţii prinse a bubui din dealuri în văi.

Flăcăii stăteau în şanţuri. Erau mai tăcuţi şi mai gînditori decit în alte dăţi. Căci era o lumină frumoasă de toamnă ş'un cer senin cum nu văzuseră ei de mult, şi gîndurile pribegiaş spre căminurile părinteşti.

Din cînd în cînd, se spărgeau obuze de-asupra parapetului, şi spăr-

turile şuieraă trecind peste capetele lor. Ei nici nu le băgau în seamă : erau prea obișnuiți cu așa fel de oaspeți.

Dar spre seară, din asfințit se înălțară nouri negri, și soarele se infundă într'un noian de flacări. Un vînt aspru porni odată cu amurgul, și, cînd veni întunerecul nopții, melodia vîntului de toamnă cînta cu înmădieri dureroase pe de-asupra parapetelor. Tunurile buchiau înspăimîntate parcă, și ghiulelele treceau ca niște puncte roșii prin văzduhul negru. În șanțuri, flăcări erau trei și tăceau și se gîndiau, lingă mormintele mari ale fraților lor, și cornistul necunoscut, într'un colț, zicea din goarna innăbușită cu palma un cîntec încet care aducea cu suspinele buciului în munții noștri.

MIHAIL SADOVEANU.

ÎN PRAJMA FOCULUI

Supt cerul stropit cu foc, pădurea de brad curge în noapte, pe coastele munților, ca un riū de păcură.

Pe un umăr de deal, supt strașina pădurei, stă pitită cu frică o stîină, și prin spărturile păreților țîșnesc în întuneric dungī de lumină. În țarcul oilor, în răstimpuri, picură tainic tălângile.

În mijlocul stînei arde un foc uriaș. Într'o căldare mare forfotește laptele și în roata rumănă de lumină stau la cislă baciul și ciobanii ; mai la o parte ascultă întinși pe pîntece doi strungărași de-o șchioapă, cu niște căciuli cit niște oboroace.

Baciul își indeasă un cărbune în pipă, pufăie închizînd din ochi și, scoțînd pe nas un val mare de fum, clatină din cap, cuvîntînd :

«Ce știți voi, măi băieți... habar n'aveți ce-i pe lume! He-hei, dragii moșului logofeți, să mă fi văzut voi pe mine cînd eram numai cit o gălușcă...»

Strungărașii se traseră mai aproape.

«Hei, ce vă hōlbați așa la mine, diavolilor? Ei comedie : par'că voiți să-mi luați sufletul! Ia mai bine radeți-o la culcare, că mine cînd o răsări lucefărul de ziuă trebuie să fiți cu oile 'n porneală...»

— Ei, moșule, nu măi fii și dumneata așa de rău, zise cu glas pițigăiat un strungăraș de supt cușma-i dintr'un miel ; ia vrem și noi să știm ce făcea dumneata cînd erai ca noi.

— Hei, pușchea pe limbă-ți, că guriș îmi măi ești, măi Aghiuță! Ce făceam eu, măi, măcar să vă dați voi de-a tumba, n'o să faceți!»

Și moșneagul clipi șiret din ochi și-și trase mustățile. Un flacău oacheș puse o buturugă pe foc. Strungărașii se tîrîră pe pîntece mai aproape de baciū. Moșneagul cuvîntă :

«Hei-hei, cînd eram e  m i ca voi, colindam lumea in lung  i in lat,  i măcar că eram c t o g lu c , numai de Dumnezeu imi era frică! Vede i că eram năzdrăvan: asta-i cheia  i lacata... Par'că mă văd, m i flăcăi: a a prizărit cum eram, aveam o cu m  c t o bani t   i un buzdugan a a de n stru nic, că nu l-ar fi ridic t zece voinici ale i  tii colo pe sprinceană! — da ce spun e ! un sat de voinici!  i e  il zvirliam m i pin  'n nouri,  i-l prindem ia a a pe degetul cel mic. Ce  ti i voi, m i b e i... Heeei, fost-am  i e  odată un pui  de voinic; dar ce folos: fost-ai lele c nd ai fost...

Ac  odată, să vede i ce mi se întimplă. N'aveam ce face  i fluier m a a a pagubă merg nd pe o miri te arsă; m i da  căciula pe ceafă, o m i da  pe-o sprinceană; m i fumez de urit o lulea de tutun. Zic: ia să zvirl e  buzduganul c'un deget a a intr'o doar , să vedem pin  unde are să meargă.  i fac e  a a o leacă de v nt alene,  i buzduganul zboară prin văzduh, vuind ca un v nt gre ,  i se mistuie în zare ca o pasere.  i-am mers e  toată ziulica,  i-am mers intr'una toată noaptea,  i tocmai a doua zi pe la toacă am dat peste buzduganul mie  în preajma unor cur i cumplite: făcuse  anduri ni te por i de aramă  i ac  se hodinia în fața sc rilor.

 mprejur nu se auzia o suflare, nu se mi ca un pai   i nu se z ria  ipenie de om. Mă cam luase a a cu răcoare, da-mi iea  buzduganul pe umăr  i urc scările,  uier nd ca 'n satul lui Cremene. Ajung în fața u ii: u a se deschide singură; intru: u a se închide singură. M i a dracului minune  i ast !

Trec e  prin tinzi pustii, trec printr'o groază de odăi, pace: nicăieri  ipenie de om... Intru într'o odaie mare,  i deodată văd că răsare o masă încărcată cu tot felul de bun t i. E , dacă am văzut una ca asta, n'am a teptat poftit: mi-am scos cu ma, am făcut o cruce mare  i m'am a ezat frumos la masă ca la mine acasă,  i-am ospătat c t nouă,  i am băut c t nouăsprezece. Uite  i-ac  m i b e i, par'că-mi lasă gura apă! Da ce  ti i voi m i!»

Mo neagul clipi iar  iret  i- i netezi musteața dată după oală. Flăcăii de-abia  i  ineau risul, iar strung ra ii asculta  cu gura căscată  i cu ochii mari plini de spaimă supt cu mele mi oase. Chimirurile  intuite ale voinicilor sc nteiau în lumina ro ie. Flăcările filfia  pinze mari de lumină  i dezvaluia  din umbră ca urile albe.  n noapte picura  tainic t l ncile. Baciul  n ira înaintea cu  art.

«Multă lume am colindat e , flăcăi,  i multe minuni mi-au m i văzut ochii! Ac  odată urcam e  fl m nd  i amărit, ca vai de capul me , un deal pustiu  i chel... Da c t vedeam cu ochii nu se z ria batir un bordei   i, de cătrănit  i amărit ce eram, imi venia

să-mi fac samă, nu altceva! Cînd colo, ce să vedeți, oameni buni, cînd ajung în creasta dealului și mă uit în vale: coșcogemite iezăr de lapte acru, și-alătura un deal de mămăligă mindră ca aurul; iar în malul iezărului un polonic! Ce să vă mai spun: am mîncat de mi-aū pîriit fîlcile, ș'apoi mi-am luat buzduganul, am făcut o cruce și-am purces iar la drum, unde m'or duce ochii. Ș'am mers eū, ș'am mers, pe un drum neted ca o curea, pînă cînd am intrat într'un codru de aramă; în codrul acela, supt un gorun cumplit, care ajungea cu vîrfu pînă în tortile cerului, ardeaū stînjeni de lemn, și în roata de lumină, care se întindea împrejur cale de o poștă, stăteaū tolăniți doîsprezece zmei groaznici și frigeaū douăsprezece bivolițe: zmeul cel mai bătrîn și mai urit (acela de bună samă că era tatul zmeilor) stătea grecește și fuma încruntat, și pe gura lui ieșia fumul ca pe bageaga podului. Cînd l-am văzut, mi-a venit și mie pofta de fumaț, mi-am scos lulea din chimir, și, fiindcă de foc nu era chip să mă apropiu, că m'aș fi sfârogit de ferbințeală, am prins a urca spre nasul zmeului, și-am urcat eū, și-am urcat, măi flăcăi, pînă pe la toacă, de-mi curgeaū sudorile gîrlă și-mi ajunsese sufletul la gură — tot muriam, gîndesc, dacă nu făceam un popas bun la jumătate de cale, pe un bumb de la ilicul zmeului —, și, dacă am ajuns, i-am furat un cărbunaș, mi l-am îndesat în lulea, și-am purces prin codrul acela de aramă, pufăind ca un Turc.

Pe la aprinsul luminărilor am ajuns într'un tîrg. De-asupra răsărise luna, și în tîrg era liniște. O ieau eū încet pe uliți, căscînd gura în toate părțile, ca omul străin. Cînd colo, ce să vedeți, fraților?

De-oparte și de alta a drumului garduri de cîrnați! Măi minune a dracului, da asta ce-o mai fi? Mă uit eū peste garduri: case de brînză acoperite cu slănină... Mă apropiu de-o fintină să beaū apă: scot ciutura, mă aplec să beaū... Măi abrașă treabă și asta! Ciutura plină ochi cu lapte dulce! Mă apropiu de-o poartă: țîșnește afară hămăind un cîne cu colaci în coadă...»

Flăcăii se tăvăliau de rîs prin șperlă; iar strungărași ascultaū cu gura căscată și nu știaū ce să creadă, și ochii mari li licăriaū ca argintul viu în lumina flăcărilor.

În stîna fluturaū umbre negre și pinze de lumină.

Pe ferestruica din fund pătrundea ca un stilp lumina lunii și insemna o pată de omăt pe-o tohoarcă mițoasă. În căldare, laptele țiuia un cîntec trist, și fumul se înălța leneș spre gura albastră stropită cu foc.

Baciul tăcuse; apoi, rugat de flăcăi, începu a înșira povești cu Statu-Palmă Barbă-Cot, cu Feți-Frumoși și zmei și Cosinzene. Somnul

fugise departe, și în lumina rumână minunile basmelor se revărsașă și umpleașă sufletele de flori. Într'un tîrziu strungarașii adormiră ghemuiți lingă foc. Moșneagul tăcu. Împrejur plutia liniștea adîncă ce-olasă în totdeauna în urma florii poveștilor. Baciul stă în capul oaselor, neclintit, în roata de lumină, cu brațele incolăcite în jurul genunchilor, cu ochii țintiți în flăcări.

Deodată, în liniștea de moarte, porni de departe, de la o altă stîină, un glas de buciom: notele vibrașă adînc în noapte; coboriașă covirșite de dureri nemărginite; se innăltașă tremurătoare, în suspine pline de lacrimi.

Moșneagul începu a vorbi încet de vremurile de obidă. Focul muria, și din cînd în cînd se ridica din jar și pilpiia o clipă o flăcără albăstrie. Stina se întunecase, și sufletele voinicilor se întunecaseră și ele.

Din negura trecutului izvoriasă icoane cumplite de groază:

Ruină negre de sate și de tîrguri pe zări de incendiu; cîmpii și ape încruntate de singe; un popor în zdrențe se tirăște spre munți, și bogățiile țerii se revarsă peste Dunăre, în riuri de care, cirezii și herghelii, ca să le înghită gura lacomă a străinătății.

Flăcării ascultă încruntată, cu ochii în flăcări.

Buciumul geme și suspină în noapte ca o ființă vie, și fiecare gemăt închide o genună de durere și fiecare supin, lacrimi de deznađejde amară,—și tot mai încet vibrează melodia bătrînă: par'că izvorește din negurile singeroase ale trecutului...

N. N. BELDICEANU

CRONICĂ

Lui Ștefan-cel-Mare i se închină și medalii. D. Radivon, giuvaiergiu, furnisor al Curții, răspîndește, pe un preț mic, una care poartă următoarea inscripție de supremă batjocură: «Ștefan-cel-Mare, Apărătorul... creștinătății: Românimea recunoscătoare». De ce n'ar fi oare în graiul evreo-german, în loc să fie în cel evreo-romîn? «Românimea» ar fi și mai «recunoscătoare» profanatorilor inconștienți!

N. I.

Primum de la redacție: *Monografia Comunei rurale Bragadiru-Bulgar din județul Ilfov, plasa Sabaru, de A. V. Gidei, București. Imprimeria Statului, 1904; pp. 252 în 8° mare. Lucrarea, tipărită pe cheltuiala Ministerului de Interne, este cea mai valoroasă operă de acest fel ce s'a scris vr'odată la noi; ea are caracterul unei opere pe deplin științifice și arată toate însușirile bune pentru a servi ca model viitorilor monografii ai comunelor din țară. În viitorul număr al revistei, se va reveni asupra ei într'un articol anume.*

X.